

Koronaa Vaayras (COVID-19)

Description

Wanta addunyaa tana keessatti uumamu hunduu sababa qabaachu waliin murtii Rabbii oltaâ€™aatiin adeemsifama. Yeroo amma kanatti dhiveen koronaa jedhamu addunyaa keessatti saffisaan babalâ€™ataa jira. Ummanni addunyaa duâ€™a, dhivee fi sodaa keessatti liqimfamaa jiru. Falli kanaa maali laata? Jalqaba furmaata wanta tokko barbaadun dura sababa isaa beekun karaa laaffisa. â€œSababni dhiveen kuni itti jalqabame maalidhaa?â€ gaafi jedhuuf qorannoon adeemsifamaa jira. Sababa qorattooni dhiyeessan keessaa tokko sinbira halkanii irraa karaa jiddu-galeessatin gara namaatti darbe. Kana akka sababa tokkootti dhiyeessu dandeenya. Sababni lammataa: badii ykn maâ€™asiyaa ilmi namaa hojjatuudha.

Vaayrasi kana sinbirri halkanii ykn ilmi namaa gonkumaa uumuu hin dandaâ€™u. Oduun â€œNamatu labaraatori keessatti uumeâ€ jedhu sobaa fi shirkii akka taâ€™e namni beeku qaba. Wanta lubbuu qabu kan uumuu Rabbi tokkicha qofa. Namni tokko, â€œRabbii gadiitti ilmi namaa wanta lubbuu qabu uumuun lubbuu itti godhaâ€ jedhee yoo amane, Gootummaa Rabbii keessatti Isatti waa qindeesse jira (shirkii hojjate jira). Kanaafu, vaayrasin kuni wanta Rabbiin oltaâ€™aan qofti uumudha. Namoonni maâ€™asiyaa yoo baayâ€™isan Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala gocha isaanii kana irraa akka deebâ€™aniif rakkoo adda addaa itti erga. Qurâ€™aana keessatti ni jedha:

وَلَنْ يُذْكُرُنَّهُمْ مِنْ أَعْذَابِ الْأَدْنَى دُونَ أَعْذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ

â€œDhugumatti, akka isaan deebiâ€™aniif adabbii guddaa dura adabbii xiqqaa isaan dhandhamsiifna.â€ Suuratu As-Sajdah 32:21

Adabbiin xiqqaan rakkolee, musiibaa, dhibee fi balaa adda addaa addunyaa tana keessatti nama muudataniidha. Adabbiin guddaan immoo adabbii Aakhiraati. Akka namoonni badii irraa buqqaâ€™uun gara Rabbii deebiâ€™anii amananii fi hojji gaggaarii hojjataniif, adabbii Aakhirah guddaa dura adabbii xiqqaan isaanitti buusa. Yoo isaan gara Isaatti deebiâ€™an, tawbaa isaanii irraa qeebalun isaaniif araarama, adabbii guddaa irraa isaan baraara.

Namni kana sammuutti yoo galche, furmaata barbaadun isa hin dhibu. Furmaata barbaadun dhibee kanaan qabamuun duraa fi erga qabamanii booda wanta hojjachuu qaban beekuu fi hojji irra oolchuu of keessatti qabata. Yeroo ammaa, namoonni baayâ€™een dhibee kanarraa kan kaâ€™ee sodaa fi dhiphinnaan guuttamanii jiru. Eeyyen, dhibee kanaaf qoricha argachuun furmaata guddaadha. Garuu kana waliinu sodaa fi dhiphinna tooâ€™achuun furmaata hundarra guddaadha.

Dhibee kanaaf akka hin saaxilamneef wanti ogeeyyin fayyaa ajajan ni jira. Sab-qunnamti (social media) fi tamsaasa oduu irratti namni baayâ€™een kana quba qaba. Garuu akkaataa sodaa fi dhiphinna itti tooâ€™atan kan dubbatu hin jiru jechuun ni dandaâ€™ama. Dubbiin keenya ammaa akkaata sodaa fi dhiphinna itti tooâ€™atan taâ€™a. Akka furmaatatti qabxiilee armaan gadii kaasu dandeena:

1ffaa- addunyaan iddo qormaata akka taate beekun obsuu- addunyaan tuni iddo qormaataa namni badaa fi gaariin, iimaanan jabaa fi laafaa taâ€™e ifatti itti bahuudha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

وَلَنْبَلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخُوفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ
الشَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَبَتْهُمْ مُّصِيبَةٌ قَالُواْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ
جُعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهَتَّدُونَ ﴿١٥٧﴾

â€œDhugumatti Nuti sodaa fi beela irraa wanta tokkoon, akkasumas qabeenya, lubbuu fi fuduraale irraa hirâ€™isuun isin qorra (mokkorra). Warra obsan gammachiisi. Isaan yeroo balaan isaan tuqe, â€œDhugumatti nuti kan Rabbiiti, nuti gara Isaatti deebiâ€™oodha.â€ Jedhaniidha. Isaan warra faaruu fi rahmanni Gooftaa isaanii irraa taâ€™e isaan irra jiruudha. Warri suni isaanumatu qajeelfamoodha. â€ Suuratu Al-Baqarah 2:155-157

Asitti maq-dhaalli â€œNutiâ€¢ jedhu guddinna agarsiisa. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa aayah tana keessatti maqdhaala Guddinna Isaa agarsiisu fayyadamuun wantoota shaniin gabroota Isaa akka qoru dubbata. 1ffaa- Soda irraa wanta tokkoon isaan qora. Kan akka diinotaa fi yeroo waraanaa sodaachu fi rifachu, dhibee irraa sodaachu. 2ffaa-beelaan isaan qoru. Kuni yeroo hoongee fi midhaan dhabamu taâ€™uu dandaâ€™a. 3ffaa-qabeenya irraa hirâ€™isuun- kunis balaa uumamaa kanneen akka roobaa, lolaa fi kkf qabeenyatti buâ€™uun qabeenyi hirâ€™achuu dandaâ€™a. Ammas, nama jalaa baduun, zaalimni (cunqursaan) nama jalaa fudhachuun, hanna fi karaalee adda addaatin qabeenyi hirâ€™achuu dandaâ€™a. 4ffaa- lubbuu irraa hirâ€™isuun- kana jechuun namoonni jaallatan kanneen akka ijoolle, firoota fi hiriyyootaa duâ€™uudha. 5ffaa-fuduraalee irraa hirâ€™isuun- akka duraanitti firaafireen akka

temiraa, muuzi, burtukaanaa fi midhaan nyaataa kanneen akka qamadii, garbuu fi kkf oomisha isaanii kennuu dhiisu. Wantoonni kunniin sababa adda addaatin oomisha isaanii ni hirâ€™isu.

Yeroo wantoota kanniin keessaa muraasni isaanii buâ€™an namni obse, Rabbiin mindaa isaaf kenna. Namni dallanee fi abdi kute immoo mindaa dhabuu waliin nama balaalefatamaa taâ€™a. Wanti qormataa kana irraa barbaadamu obsa. Kanaafi, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha, **â€œWarra obsan gammachiisiâ€™** kana jechuun mindaa isaanii lakkofsa ykn hisaaba malee akka argatan isaan gammachiisi. Warroonni obsan warroota gammachiisa guddaa fi kenna dilbiin milkaâ€™aniidha. Sababa obsaniin Aakhiratti Jannata qananii seenu. Addunyaa keessatti warra qajeelfamanii fi faarfaman taâ€™u. Warroonni kunniin warra yeroo balaan isaan tuqe, **â€œInnaa Lillaahi wa innaa ileyh raajiâ€™uun (Dhugumatti nuti kan Rabbiiti, nuti gara Isaatti deebiâ€™oodha)**.â€œJedhaniidha.

â€œDhugumatti nuti kan Rabbiitiâ€™ kana jechuun nuti gabroota Isaati, wanta fedhe nutti hojjachuu dandaâ€™a. **â€œnuti gara Isaatti deebiâ€™oodhaâ€™** kana jechuun duâ€™aan booda kaafamuu, hojiwwan keenya irratti jazaa argachuu fi obsa keenyaaf mindeefamu ni mirkaneessina. Warroonni obsan kunniin **â€œwarra faaruu fi rahmanni Gooftaa isaanii irraa taâ€™e isaan irra jiruudha**.â€œ Kana jechuun maqaa gaariin isaan faarsu, isaaniif araaramu fi rahmanni Rabbiin irraa taâ€™e isaan irra jiraachudha. Rahmata Isaa keessaa tokko obsa mindaa guddaa ittiin argatan akka qabaatan gochuudha. **â€œWarri suni isaanumatu qajeelfamoodha**.â€œ Kana jechuun isaan warra haqa beekanii fi hojii irra oolchaniidha. Bakka kanatti haqa beekun isaanii, â€œisaan gabroota Rabbii fi gara Isaatti kan deebiâ€™an taâ€™uuâ€œbeekudha. Haqa kana hojii irra oolchun immoo Rabbiif jedhanii obsuudha.[\[1\]](#)

2ffaa-duâ€™aayi baayâ€™isuu-dhibee kana irraa akka eeggamaniif, yoo tasa qabamanis akka fayyanifi duâ€™aayi baayâ€™isuuun baayâ€™ee barbaachisaadha. Duâ€™aayi Nabiyyii (SAW) irraa gabaafame keessaa tokko:

ØÙ„Ù„ÙŽÙ‘Ù‡Ù•ÙÙŽÙ‘ Ø¥Ù•Ù†Ù•Ù‘ÙŠ Ø£ÙŽØ‘Ù•Ù^Ø°Ù•Ø‘Ù•ÙfÙŽ ÙÙ•Ù†ÙÙŽ ØÙ„Ù‘Ø‘ÙŽØ±ÙŽØµÙ•ØŒ Ù^ÙŽØÙ„Ù‘Ø–Ù•Ù†Ù•Ù^Ù†Ù•ØŒ ÙÙŽØÙ„Ù‘Ø–Ù•Ø°ÙŽØÙÙ•ØŒ ÙÙŽÙÙ•Ù†Ù‘ Ø³ÙŽÙÙ•Ù‘ØÙ•ØÙ„Ø£ÙŽØ³Ù‘ÙÙŽØÙÙ

Allahumma innii aâ€™uu zu bika minal barasi, waljunuuni, waljuzaami, wamin sayyiâ€™il asqaami. â€œYaa Rabbii! Barasa, maraatu, Juzaama fi dhibee badaa irraa siin eeggama.â€œ [Sunan Abi Daawud 1554](#)

Barasa-qurcummaa, Ingiliffaan-leprosy, Amaariffaan qumxinnaa. Dhiveen kuni qaama irratti bahuun foonii fi narvii balleessa ykn quuncisa.[\[2\]](#) Juzaamis dhibee gogaa tuquu fi kutaaleen qaamaa akka bubbuaâ€™anii fi nyaataman sababa kan taâ€™uuudha[\[3\]](#)

3ffaa-Tawbaa fi istighfaara baayâ€™isuu-tawbaa jechuun maâ€™asiyaa (badii) irraa gara Rabbiif ajajamuutti deebiâ€™uuudha. Istighfaara jechuun araarama kadhachuudha. Rabbii oltaâ€™aa araarama kan kadhhataniif, akka badii namaaf dhoksuu fi badii saniif nama hin adabneefi. Akkuma duratti jenne dhiveen kuni sababa namoonni badii hojjataniif namatti dhufuu dandaâ€™a. Kanaafu, tawbaa fi istighfaara baayâ€™isuuun karaa rakkoo fi adabbii ofirraa ittiin deebisaniidha. Keessumayyuu, iimaana ofii cimsachuun, salaata sirnaan salaatun, halkan gara dhumaatti istighfaara baayâ€™isuuun baayâ€™ee nama fayyada. Tawbaa fi istighfaara ilaachise duâ€™aayiwwan filatamoo linki kana irraa gara jalaatti argachuun ni dandaâ€™ama:<http://sammubani.com/2019/03/13/tawbah-kutaa-5ffaa/#more-9867>

4ffaa- Tawakkula“ Rabbiin irratti hirkachuu jechuun wanta fayyadu siif fiduu fi wanta miidhaa qabu sirraa ittisu keessatti Inni siif gahaa akka taâ€™e amanuun Isa irratti hirkachuudha. Namni of eeggannoo barbaachisu gochuu waliin â€œHasbiyallahu waniâ€™mal wakiil (Rabbiin naaf gahaadha. Inni Tiksaa akkam tolee!)â€ jedhee yoo amane, Rabbiin isaaf gahaadha. Rakkoo cimaa isarrraa deebisa. Ossoo rakkoon isatti buâ€™eellee, tasgabbii isaaf kenna.

Miâ€™aa iimaanaa keessaa tokko sodaa fi gaddi namarraa deemudha. Namni iimaanni isaa yoo cime, wanta darbeef hin gaddu, wanta dhufuufis hin sodaatu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّلِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الزَّكَاةَ﴾
﴿لَهُمْ أَجْرٌ هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

â€œDhugumatti, isaan amananii, hojii gaggaarii hojjatanii, salaata sirreessanii salaatanii fi zakaas kennan, mindaan isaanii Gooftaa isaanii biraa isaaniif jira. Sodaan isaan irra hin jiru, isaan hin gaddanis.â€ Suuratu Al-Baqarah 2:277

Wanta tawakkula qalpii keessatti jabeessan keessaa tokko qadaratti amanuudha. Kana jechuun wanta Rabbiin dursee murteesetti amanuudha. Namni wanta Rabbiin murteesse malee homtu isa akka hin tuqne yoo beekee fi amanee, jeequmsaa fi sodaan isa hin haguugu. Kanaafi, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿قُلْ لَّنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلِيَسْتَوْكِلُ كُلُّ الْمُؤْمِنُونَ﴾

٥١

â€œJedhi, â€œWaan Rabbiin nuuf katabe malee homaa nu hin muudatu. Inni Tiksaa keenya.â€ Warroonni amanan Rabbiin irratti haa hirkatan.â€ Suuratu At-Tawbah 9:51

Dabalataan firii qadaratti amanuu asirraa ilaalun ni dandaâ€™ama:

<http://sammubani.com/2019/01/19/firii-qadaratti-amanuu/#more-9177>

Ammas rakkoon erga isatti buâ€™ee booda waa baayâ€™ee abdachuun ni obsa. Wantoota inni abdatu keessaa:

1-mindaan obsaa- Qurâ€™aana keessatti,â€œDhugumatti, warri obsan lakkoofsa malee mindaan isaanii isaaniif kennama.â€ Suuratu Az-Zumar 39:10

2-Qalbiin qajeelu- Qurâ€™aana keessatti:

مَا أَصَابَ مِنْ مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ،

وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

۱۱

â€œHayyama Rabbiitin malee hamtuu irraa wanti tokkollee nama hin tuqu. Nama Rabbitti amane, [Rabbiin] qalbii isaa ni qajeelcha. Rabbiin waan hundaa Beekaadha.â€ Suuratu At-Taghaabun 64:11

Al-Aâ€™amash akka gabaasetti Abi Zibyaanakkana jedha: [Gaafa tokko] nuti Alqamah bira turre. Aayanni (keeyyanni) tuni isa biratti qaraâ€™amte (dubbifamte):â€ Nama Rabbitti amane, [Rabbiin] qalbii isaa ni qajeelcha. Rabbiin waan hundaa Beekaadha.â€ Kana ilaalchisee ni gaafatame. Alqamaanisakkana jedhe, â€œInni namticha musiiban (balaan) isa tuqxee ergasii balaan tuni Rabbiin irraa akka taate beeke fi san booda itti gammadee harka kenneedha.â€ Hadiisa keessatti Ergamaan Rabbii (SAW)akkana jedhan: â€œDhimmi muâ€™imina nama ajaaâ€™ibsiisa. Dhugumatti dhimmi isaa guutun keeyridha (gaariidha). Kuni muâ€™iminaaf malee eenyufillee kan taâ€™uu miti. Yoo toltuun isa tuqxe, Rabbiin galateefata. Kuni isaaf gaarii taâ€™a. Yoo rakkoon isa tuqxe immoo ni obsa. Kunisisaaf gaarii taâ€™aâ€ [4]

Namni yommuu musiiban isatti buutu obsu, mindaa hangana hin jedhamne argata. Addunyaa keessatti mindaan guddaan maal akka taâ€™e beektu? Mindaan guddaan qalbiin sakiinaa (tasgabbii), qajeelcha fi yaqiina argachuudha. Fuggisoo kanaa, namni hin obsine tasgabbii fi qajeelcha dhaba. â€œAayan tuni akka waligalaatti yoo fudhatamte, nama amane (kana jechuun nama Rabbitti, malaykotatti, kitaabban Isaatti, Ergamtoota Isaatti, Guyyaa Aakhiraa fi qadaratti amane) fi hojii isarrraa eeggamu hojjachuunimaana isaa yoo dhugoomse, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala haalota, jechoota, beekumsa fi hojiwwan isaa keessatti isa qajeelcha.â€ [5]

Rabbitin subhaanahu wa taâ€™aalaa dhibee kana irraa nu haa tiksu, warra qabamaniifis fayyaa haa kenu jechaa barreefama kana asirratti xumura.

[1] Tafsiir Saâ€™diyy- 71-72, Zaadul Masiir-95-96,

[2] <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-en/%D8%A8%D8%B1%D8%B5/>

[3] <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%AC%D8%B0%D8%A7%D9%85/>

[4] Tafsiir ibn Kasiir 8/137-138 (Daaru Xaybah)

[5] Gabaabinnaan Tafsiira Saâ€™diyyii -fuula 1023

Date Created

March 5, 2020

Author

admin